Міністерство освіти і науки України
Тернопільська обласна державна адміністрація
Тернопільська міська рада
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Факультет педагогіки і психології
Науково-дослідний центр «Сучасна дитина»

МАТЕРІАЛИ
**Всеукраїнської (з міжнародною участю)
науково-практичної конференції**

«СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ КООРДИНАТИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ»

BOOK OF ABSTRACTS
***all-Ukrainian (with international participation)
scientific and practical conference***

«MODERN SOCIOCULTURAL AND PSYCHO-PEDAGOGICAL PERSPECTIVES OF CHILD DEVELOPMENT»

19-20. 04. 2018

Тернопіль

УДК 159.922+373+372+37.03

СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ КООРДИНАТИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ : Матеріали Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної конференції (19-20 квітня 2018 року, м. Тернопіль) / За заг. ред. Б. Б. Буяка, В. М. Чайки, М. О. Орап. — Тернопіль : Вид-во Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, 2018. — 232 с.

Збірник матеріалів містить науковий доробок, представлений авторами в межах роботи Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної конференції «Сучасні соціокультурні та психолого-педагогічні координати розвитку дитини». У тезах розкриваються основні теоретичні та практичні проблеми, що постають перед сучасною психологічною та педагогічною наукою і практикою в контексті змін соціокультурних умов розвитку дитин.

Видано в авторській редакції.

***MODERN SOCIOCULTURAL AND PSYCHO-PEDAGOGICAL PERSPECTIVES OF CHILD DEVELOPMENT**: Book of Abstracts all-Ukrainian scientific and practical conference (19 - 20, April, 2018, Ternopil) / B.B.Buyak, V.M.Chaika, M.O.Orap (Eds). – Ternopil: Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2018. – 232p.*

Book of Abstracts contains scientific achievements, presented by the authors within the framework of the all-Ukrainian (with international participation) scientific and practical conference "Modern sociocultural and psycho – pedagogical perspectives of child development". The thesis reveals the main theoretical and practical problems faced by modern psychological and pedagogical science and practice in the context of changes in socio-cultural conditions of the development of children.

Published in author's edition.

Матеріали затверджені рішенням Вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, протокол № 10 від 27 березня 2018 року.

Book of Abstracts approved by the Academic Council of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Record of proceedings No 10 dated March 27, 2018.

ISBN 978-617-595-079-1

Акімова Н. В. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ ЮНАКАМИ ІНТЕРНЕТ-НОВИН * ***Natalila V. Akimova,*** *PSYCHOLOGICAL FEATURES OF INTERNET NEWS UNDERSTANDING BY YOUTH*.....9

Беспалько Г. М. ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ: ДИСКУСІЇ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПЕДАГОГІЦІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX СТОЛІТТЯ * ***Hanna M. Bespalko,*** *AESTHETIC DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOLS: DISCUSSIONSIN PATRIOTIC PEDAGOGY OF THE SECOND HALF OF THE XX CENTURY*.....11

Бородулькіна Т. О. ОСОБЛИВОСТІ ДИВЕРГЕНТНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ * ***Tetyana A. Borodulkina,*** *FEATURES OF THE DIVERGENT THINKING OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN IN THE CONDITIONS OF THE IMPLEMENTATION OF WALDORF PEDAGOGY IN GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTION*.....15

Волженцева И. В. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОХРАНЕНИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ЗДОРОВЬЯ ПОДРОСТКА В СОВРЕМЕННОМ СОЦИОКУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ * ***Irina V. Volzhentseva,*** *PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF KEEPING EMOTIONAL HEALTH OF THE TEENAGER IN MODERN SOCIO-CULTURAL LIFE*.....18

Гончаренко А. М. СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОЇ ПРАКТИКИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ * ***Alla M. Goncharenko,*** *SOCIO-KULTURAL SPACE OF PRESCHOOL ESTABLISHMENT: TENDENCIES OF MODERN PRACTICE AND INNOVATIVE PROCESSES*.....21

Гончаровська Г. Ф. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЕМОЦІЙНО-СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ * ***Halyna F. Honcharovska,*** *PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF EMOTIONAL AND SOCIAL DEVELOPMENT OF A PRESCHOOL CHILD*.....23

Груць Г. М. ДО ПИТАННЯ ВИХОВАННЯ ДОВІРИ У ДИТИНИ * ***Galina M. Hruts,*** *ABOUT CHILDREN CONFIDENCE*.....29

Дятленко Н. М. САМООЦІНКА ДОШКІЛЬНИКА: ВІД ДИФУЗНИХ ВІДЧУТТІВ ДО ПЕРШИХ УЗАГАЛЬНЕНЬ * ***Nataliya M. Dyatlenko,*** *PRESCHOOL CHILD SELF-ESTEEM: FROM THE DIFFUSIONAL FEELINGS UP TO THE FIRST GENERALIZATIONS*.....32

Жаркова І. І. ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ * ***Zharkova I. Iryna,*** *USAGE OF MULTIMEDIA TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS NATURAL COMPETENCE FORMATION*.....35

Завацька Н. Є., Боярин Л. В. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО ДЕЗАДАПТОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ ІЗ ДИСТАНТНИХ СІМЕЙ * ***Natalia E. Zavatska, Liliya V. Boyarin,*** *PSYCHOLOGICAL FEATURES OF SOCIALLY UNADAPTIVE BEHAVIOR OF CHILDREN WITH DISTANT FAMILIES*.....39

Калмикова Л. О. ПРО ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛІНГВОДИДАКТИЧНОЇ ТЕОРІЇ * ***Larysa O. Kalmykova,*** *ABOUT FEATURES OF PSYCHOLINGUODIDACTIC THEORY*.....41

Кальба Я. Є. МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ КОНТЕНТ МЕДІА: ВПЛИВ НА СВІДОМІСТЬ ТА ПОВЕДІНКУ ДИТИНИ * ***Yaroslava J. Kalba,*** *MORAL-ETHICAL CONTENT MEDIA: THE INFLUENCE OF CHILDREN'S CONSCIOUSNESS AND BEHAVIOR*.....43

Калюжна Ю. І., Тесленко М. М. ВІРТУАЛЬНИЙ СВІТ ІНТЕРНЕТУ ТА УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ: ПРОБЛЕМА ЧИ РОЗШИРЕНІ МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ * ***Julia I. Kalyuzhnaya. Marina N. Teslenko,*** *THE VIRTUAL WORLD OF THE INTERNET AND UKRAINIAN YOUTH: A PROBLEM OR EXTENDED POSSIBILITIES FOR THE DEVELOPMENT OF MODERN TEENAGERS*.....47

Карпенко З. С. ПРОБЛЕМИ МЕДІАСОЦІАЛІЗАЦІЇ В ЕПОХУ ПОСТ-ПРАВДИ * ***Zinovia S. Karpenko,*** *PROBLEMS OF MEDIASOCIALIZATION IN THE POST-TRUTH EPOCH*.....50

Кихтюк О. В., Федотова Т. В. ДОВІРА ЯК СКЛАДОВА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКА * ***Oksana V. Kyktyuk, Tatyana V. Fedotova,*** *TRUST AS A COMPONENT OF MENTAL HEALTH IN ADOLESCENCE*.....52

Кізь О. Б. УКРАЇНСЬКА ДИТИНА НА ШЛЯХУ ВІД ДЕПРИВАЦІЇ ДО ЖИТТЄЗДІЙСНЕННЯ * ***Olha B. Kiz,*** *UKRAINIAN CHILD ON THE WAY FROM DEPRIVATION TO LIFE REALIZATION*.....56

Кікінежді О. М. ДРУЖНЄ ДО ДИТИНИ СЕРЕДОВИЩЕ: ЯКЕ ВОНО? * ***Oksana M. Kikinezhdi,*** *CHILD FRIENDLY ENVIRONMENT: WHAT IS IT?*.....60

Клімчук В. О., Горбунова В. В. ПОШИРЕНІСТЬ СИМПТОМАТИКИ ПТСР СЕРЕД ДІТЕЙ В УКРАЇНІ * ***Vitalii O. Klymchuk, Viktoriia V. Gorbunova,*** *PREVALENCE OF THE PTSD SYMPTOMS IN UKRAINIAN CHILDREN*.....65

Колінець Г. Г. ПРОБЛЕМИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ * ***Hanna G. Kolinets,*** *PROBLEMS OF TALENTED CHILDREN*.....68

Комендацька М. С. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС * ***Maria S. Comendatska,*** *FORMATION OF THE PERSONALITY OF YOUNG PUPIL IN THE AFTERCLASSES TIME*.....70

Коструба Н. С. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ * ***Nataliia S. Kostruba,*** *THE INFLUENCE OF SOCIAL NETWORKING ON CHILD SPEECH DEVELOPMENT*.....72

Крутій К. Л. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІАГНОСТИКИ МОВЛЕННЯ ПАСІОНАРНИХ ДОШКІЛЬНИКІВ * ***Katerina L. Krytiy,*** *INTERPRETATION OF THE DIAGNOSTICS RESULTS OF SPEECH OF PASSIONAR PRESCHOOL CHILDREN*.....74

Кузікова С. Б. КОРЕКЦІЯ Я-КОНЦЕПЦІЇ ЯК УМОВА ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТНОСТІ У ПІДЛІТКІВ * ***Svitlana B. Kuzikova,*** *CORRECTION OF I-CONCEPT AS A CONDITION OF CONFLICT SUPPLY IN ADOLESCENTS*.....78

Лазор І. О. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНУ

whose parents died in the ATO zone, unknown disappeared, didn't come back from captivity, etc.; children deprived of parental care during the ATO or without parental care temporarily; internally displaced orphans, children deprived of parental care, and who were temporarily unaccompanied by legal representatives; children from internally displaced families (families in difficult living conditions, large families, foster and guardian families, family-type orphanages), who have moved to other regions, which are not adapted to a new social and cultural conditions; children who stay with their families in the front-line zone and hearing explosions of projectiles, risk their health and life; children who have been stay with families or relatives in uncontrolled territories, therefore they are deprived of the opportunity to affirm Ukrainian citizenship and receive state protection; children who have injury, physical / psychological trauma or become disabled in the ATO zone; children of Ukrainian defenders, some of whom became orphans / half-asbestos, while others have a fear of losing the native person (father or mother) and risk to be orphaned.

A considerable percentage of these children became hostages of difficult living conditions, can't confirm their status because legislation of peacetime isn't adapted to the challenges of the war. Solving their problems concern to an immediate development of legislative norms on the protection of children's rights in armed conflict conditions; involvement of the public sector to the monitoring of the observance of rights of children who are in the ATO territory; consolidated activity of state and public institutions in order to reduce the impact of the military conflict on the lives of vulnerable categories of children and their families. It is urgent to develop normative legal acts, which should include a legislative and organizational basis for registration, social protection and providing qualified psychological assistance for the children.

The creating optimal conditions for supporting all categories of children with deprivation experience is one of the most important tasks of the present time, which is consist in state protection, creating opportunities for obtaining support in their own community, ensuring the right to education in a safe family environment, improving the system of social services for children and families with children in Ukraine.

Кікінежді Оксана Михайлівна,
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
okiki77777@gmail.com

ДРУЖНЄ ДО ДИТИНИ СЕРЕДОВИЩЕ: ЯКЕ ВОНО?

Євроінтеграція як нова соціальна реальність у контексті реформування національної освіти на шляху демократичного входження України в світове співтовариство, потребує виявлення дієвих психолого-педагогічних механізмів створення дружнього середовища до дитини, в якому забезпечується повноцінний розвиток особистості, незалежно від її статі, віку, дієздатності, раси, культури, віросповідання, етнічності тощо, «майбутня життєва траєкторія людини» (В. Кремень).

Дружнє середовище до сучасної дитини є основою соціокультурного становлення особистості, творчого самоздійснення дівчаток і хлопчиків як майбутніх громадян української держави; розглядається нами як ґендерно справедливе у триєдиній структурі (недискримінаційне, творчо-розвивальне та здо-

ров'язбережувальне), що ґрунтується на принципах соціальної справедливості, ґендерної рівності, дитиноцентризму, егалітарності, паритетності.

Створення творчо-розвивального та недискримінаційного середовища для обох статей, в якому інтегрується вроджена та соціальна місія егалітарної взаємодії дівчаток та хлопчиків через переборення, здавалося б, «природно властивої» віку тенденції до сегрегації у міжстатевих контактах, розвиток різних біологічно, проте соціально рівноцінних особистостей, передбачає впровадження ґендерного підходу у освітній простір сучасної школи. Така конструктивна взаємодія статей дає змогу здатність бачити в «іншій» статі людину з іншим світоглядом, культурою, почуттями і поважати її. Досягнення цілісного розвитку неможливе без пізнання та прийняття двоєдинства жіночого та чоловічого начал у кожній дитині, принципу андрогінії як збалансованого прояву традиційних фемінних і маскулінних рис, залежно від ситуації та індивідуальних здібностей і можливостей дитини. Все вищеназване є індикаторами ґендерного підходу і становить суть егалітарної соціалізації дитини.

Настанови гуманістичної педагогіки є засадничими у розробці та впровадженні новітніх ґендерно-освітніх технологій для дітей дошкільного віку (В. Сухомлинський, Г. Ващенко, С. Русова, А. Макаренко, К. Ушинський та ін.). «Ґендерна матриця» української педагогічної думки є підґрунтям для сучасних стандартів рівноцінності статей, розширення егалітарного світогляду батьків та педагогів, створення позитивної моделі навчання та виховання дівчаток і хлопчиків. Дороговказом для ґендерного виховання слугують слова Великого Добротворця Василя Сухомлинського «Виховання справжніх чоловіків і справжніх жінок починається з формування громадянських якостей особистості».

В основі формування дружнього до дитини середовища є ґендерний підхід, як новітній методологічний інструмент аналізу і проектування особистісних змін, що ґрунтується на врахуванні «фактору статі» у змісті освіти та характері міжособистісної взаємодії «вихователь – дитячий колектив». У різних країнах він має різну назву: «ґендерні лінзи», ґендерний аналіз, ґендерний вимір, ґендерна інтеграція тощо. Учені наголошують на взаємозв'язку особистісно орієнтованого та ґендерного підходів як основи гуманізації навчально-виховного процесу, зокрема: «Особистісно орієнтований підхід до виховання у нинішньому його варіанті певною мірою ґрунтується на методологічних принципах західної гуманістичної психології: самоцінності особистості, глибокої поваги та емпатії до неї, врахування її індивідуальності тощо» (І. Бех); «Ґендерний підхід у педагогіці й освіті – це індивідуальний підхід до прояву дитиною своєї ідентичності. Цей підхід дає людині більшу свободу вибору і саморедитиною своєї ідентичності. Цей підхід дає людині більшу свободу вибору і самореалізації, допомагає бути достатньо гнучкою і вміти використовувати різні можливості поведінки» (В. Кравець).

Ґендерний підхід передбачає створення умов для максимальної самореалізації і розкриття здібностей дівчат і хлопців у процесі педагогічної та батьківсько-дитячої взаємодії. Президент Національної академії педагогічних наук України В. Кремень наголошує: «Дитиноцентризм на загальносуспільному рівні стверджує не «показушне» гасло «Усе краще – дітям!», а погляд на дитинство як повноцінне життя людини, на дитину як повноцінну особистість, рівноправного члена суспільства, визнає її індивідуальність і створює необхідні умови для її становлення і розвитку. На принципах інноваційності і дитиноцентризму має будуватися вся освітня діяльність, вся система відносин у суспільстві, ставлення дорослих до дітей». Мова йде про визнання самоцінності дитинства, особистісно орієнтоване навчання і виховання, реалізацію культуротворчої функції в новій, розвивально-освітній парадигмі,

системний і суб'єктний підходи до гендерної соціалізації дитини на засадах гуманізму та демократизму (Г. Балл, М. Боришевський, В. Васютинський, Т. Говорун, С. Максименко, Р. Павелків, Ю. Приходько, О. Сухомлинська, О. Савченко, Т. Татенко, Т. Титаренко та ін. учені).

Гендерна демократія можлива за умови особистісно орієнтованого підходу до виховання дівчат і хлопців, їхньої орієнтації на партнерство у міжстатевій взаємодії та взаємозамінність у виконанні сімейних та соціальних ролей у майбутньому. Представники різних наукових шкіл поділяють думку про те, що статеворольові уявлення дітей і молоді залежать від змісту «курсу гендерного навчання», яке пропонує суспільство, де вони живуть. Відомо, що функціонування гендерного конструкту може аналізуватись з точки зору егалітарних (партнерських), або домінаторних (традиційних) статеворольових взірців. Егалітарна (від франц. *egalite* – рівність) модель гендерної поведінки стає поширеною в тих соціумах, де рівноправ'я статей, їх взаємозамінність, гендерна чуйність та толерантність конструюються і пропагуються на всіх рівнях соціалізації особистості – від виховання в сім'ї до ідеології держави.

Пошук дієвих механізмів формування гендерно-справедливого середовища у освітньо-виховному просторі передбачає методологічне обґрунтування особистісно-егалітарного підходу як базового щодо формування гендерних компетентностей у всіх учасників соціокультурної взаємодії на основі «педагогічної матриці» національної гуманістичної спадщини, здійснення аналізу психологічних механізмів диференціації та інтеграції статеворольової поведінки зростаючої особистості, їх змісту та форм у системі патріархальних та егалітарних орієнтацій; виявлення характеру міжстатевих взаємин представників обох статей на основі рівності-нерівності, домінування-підлеглості; визначення критеріїв гендерної взаємодії в батьківсько-дитячих взаєминах з метою попередження домашнього та інших форм насильства над дітьми; розробки психодіагностичного інструментарію для вивчення феномену дитячої субкультури із врахуванням вікових та етнокультурних особливостей; розвиток інфраструктури Школи гендерної рівності (інтерактивне навчання підлітків та юнацтва за принципом «рівний – рівному»). Виявлення специфіки дитячо-батьківських взаємин; стереотипізованості педагогічних настановлень дорослих (батьків, вихователів та вчителів) та шляхів її подолання як умови вільного статеворольового самовизначення дітей та юнацтва; утвердження егалітарних сімейних цінностей і поширення засад усвідомленого, відповідального, батьківства.

Виявлення соціопсихологічних чинників формування дружнього до дитини середовища, поширення кращого досвіду партнерства навчальних закладів, родин, громади з метою розвитку паритетних стосунків у батьківсько-дитячій та педагогічній взаємодії дасть можливість реконструювати патріархальні гендерні стереотипи у свідомості дітей та дорослих, розвивати егалітарний світогляд, «долучитися до глобалізованого «МИ» із збереженням самобутнього світу власного національного «Я» (М. Попович).